

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ГЕНДЕРНОЇ ІСТОРІЇ

Гладченко Світлана

к.істор.н., доцент

Одеський національний університет
імені І.І.Мечникова

Гендерна історія, що сформувалась у 80-ті рр. ХХ ст. є однією з наймолодших історичних дисциплін, що інтенсивно розвиваються. Основні теоретико-методологічні положення гендерної історії дуже вдало сформулювала американська дослідниця Джоан Скотт. Визначаючи сутність категорії «гендер» вона підкреслювала, що ця категорія не знімаючи і не заперечуючи статевих відмінностей робить наголос на ті соціальні особливості чоловіків і жінок, які виникли в результаті їх громадської діяльності і які, в кінцевому рахунку, визначають своєрідність їхньої поведінки. Джоан Скотт викрила чотири елементи гендера: культурні символи, часто суперечливі; комплекс нормативних тверджень, які обмежують спектр інтерпретації вищезазначених символів (ці нормативні твердження виражені в релігійних, наукових, юридичних, політичних і освітніх доктринах); соціальні інститути: сім'я, ринок робочої сили, система освіти, політика і др.; самоідентифікація індивіда [1, р. 1059-1060].

На початок ХХІ ст. гендер вже інституалізується як категорія універсальної історії тому, що взаємодіючи в ієрархічному порядку з іншими категоріями (класами, націями, расами, громадянством і т. ін.) додає історії загальний характер.

Становлення гендерної історії та теоретико-методологічні основи цієї нової галузі знання були об'єктом дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед українських авторів в першу чергу слід зазначити роботи Л.І. Кормич, О.З. Маланчук-Рибак, Н.В. Шевченко, І.Д. Черних, С.В.Гладченко. [2,3,4,5,6]

Представлений в їх роботах аналіз дозволяє визначити основні методологічні принципи гендерної історії: Відмінності статей, в роботах науковців, базуються на бікультурній детермінації; діхотомія статей моделюється культурою; індивід засвоює певні правила поведінки та установки, які суспільство вважає відповідними гендерним ролям у процесі соціалізації; суспільство виробило певні структури, що змушують людину дотримуватися стереотипних уявлень і продукувати відповідні їм способи поведінки.

Гендер - це система міжособової взаємодії, за допомогою якої створюється, затверджується, підтверджується і відтворюється уявлення про чоловіче і жіноче, як базових категорій соціального порядку. У гендерній історії центральним предметом досліджень виступає історія владних взаємозалежностей, взаємозв'язків і ієрархій між чоловіками і жінками, чоловіками і чоловіками, жінками і жінками різних соціально-класових прошарків з врахуванням сексуального статусу, расової етнічної належності і

віку, тобто «діалогічна» історія гендерних стосунків. На цій базі теоретично можливе створення оновленої і збагаченої історії, що розширює своє предметне поле і що включає в собі всі сфери відносин як в суспільному, так і у приватному житті.

Сучасним концепціям як модернізації, так і гендера властивий міждисциплінарний підхід, який зумовлює методологічний плюралізм. Змістовим стрижнем цього методологічного плюралізму є історична наука. Представниками цього наукового дослідження притаманний загально методологічний принцип, обумовлений сприйняттям історії, як процесу формування єдності людства в його соціокультурному різноманітті. Такий методологічний підхід передбачає розгляд суспільства, як єдності культури та соціальності, утворених і перетворених діяльністю людини. Відповідно, будь-яке суспільство буде розглядатися не лише як частина сучасної цивілізації, але і як феноменологічна реальність.

Список літератури

1. Scott J. W. Gender: A Useful Category of Historical Analysis / J. W. Scott // *The American Historical Review*. – 1986. – Vol. 91, № 5. – P. 1053-1075
2. Кормич Л.І. Гендерна політика в аспекті соціальної відповідальності держави і суспільства / Л.І. Кормич // *Держава і право*. – К. : Ін-т держави і права імені Корещького НАН України, 2008. – Вип. 40. – С. 41-44
3. Маланчук-Рибак О.З. Жіночий рух як ідеологія і практика суспільних змін / О.З. Маланчук-Рибак // *Основи теорії гендеру* : навч. посіб. – К. : Видавництво «К.І.С. », 2004. – С. 182-219.
4. Черных И.Д. Восток в контексте гендерной истории/ И.Д. Черных // *Записки історичного факультету ОДУ імені І.І. Мечникова*. - Одеса, 1999. – Вип. 9. – С. 294-298.
5. Гладченко С.В. Фемінізм в ісламському світі // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія/ За заг. ред. проф. І.С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016.- Вип 1.- Ч.2.- С.44-48
6. Шевченко Н. В. Гендер у дзеркалі історії та перспективи розвитку гендерних студій в Україні / Н. В. Шевченко // *Український історичний журнал*. – 2001. – №1. – С. 30-39.